

**Centrum pro výzkum veřejného mínění
Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.**
Jilská 1, Praha 1
Tel./fax: 286 840 129
E-mail: paulina.tabery@soc.cas.cz

Názory občanů na sociální zabezpečení v ČR

Technické parametry

Výzkum:	<i>Naše společnost, v11-11</i>
Realizátor:	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
Projekt:	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
Termín terénního šetření:	<i>7. 11. – 14. 11. 2011</i>
Výběr respondentů:	<i>Kvótní výběr</i>
Kvóty:	<i>Region (Oblasti NUTS 2), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
Zdroj dat pro kvótní výběr:	<i>Český statistický úřad</i>
Reprezentativita:	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Počet dotázaných:	<i>1010</i>
Metoda sběru dat:	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem</i>
Výzkumný nástroj:	<i>Standardizovaný dotazník</i>
Otázky:	<i>ES.23, ES.40</i>
Zveřejněno dne:	<i>22. prosince 2011</i>
Zpracovala:	<i>Paulína Tabery</i>

V listopadu 2011 byly do pravidelného výzkumu Naše společnost zařazeny otázky týkající se sociální politiky. Konkrétně byly zjišťovány názory na to, zda je sociální zabezpečení záležitostí státu či jednotlivce, na adresnost či plošnost dávek a také na to, zda je sociální zabezpečení ze strany státu v České republice slabé a je potřeba jej posílit, či silné a je nutné jej omezit. Dále bylo zkoumáno mínění o tom, zda jsou vybrané oblasti sociální politiky v této zemi zajištěny dobře nebo špatně.

První otázka se tedy zaměřila na obecné postoje k systému sociálního zabezpečení. Respondenti se zde na pětibodové škále vyjadřovali vždy k dvojici proti sobě stojících výroků, a to zda by sociální zabezpečení mělo být především věcí státu, nebo zda by se naopak o svou sociální situaci měli starat lidé sami, zda by dávky a služby sociálního systému měly být určeny pouze sociálně slabým a potřebným lidem v nouzi, nebo zda by alespoň některé dávky, jako např. porodné nebo přídatky na děti, měly být vypláceny všem bez ohledu na to, kolik vydělávají, a nakonec jestli je sociální zabezpečení ze strany státu v České republice příliš slabé s tím, že je třeba jej posílit, nebo naopak přehnaně štědré s nutností jej nějak omezit (viz tabulku 1).

Tabulka 1. Ke kterému z každé dvojice následujících výroků byste se spíše přiklonil?

Výrok A	1	2	3	4	5	Výrok B
O sociální zabezpečení občanů se má postarat stát.	30	28	29	10	3	O svoji sociální situaci se mají občané postarat sami.
Dávky a služby sociálního systému mají být určeny pouze potřebným a lidem v nouzi.	29	27	22	13	9	Některé dávky (např. porodné, přídavky na děti apod.) mají být vypláceny každému bez ohledu na to, zda má nízký či vysoký příjem.
Sociální zabezpečení ze strany státu je v České republice příliš slabé a je potřeba jej posílit.	27	29	31	8	3	Sociální zabezpečení ze strany státu je v České republice příliš štědré a je potřeba jej omezit.

Pozn.: Údaje v procentech, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Odpovědnost za sociální zabezpečení občanů vidí česká veřejnost spíše na straně státu. K výroku, že „o sociální zabezpečení občanů se má postarat stát“ se přiklonily přibližně tři pětiny obyvatel (58 % zvolilo možnosti 1 nebo 2), k protichůdné tezi, že „o svoji sociální situaci se mají postarat občané sami“ inklinuje o poznání méně lidí (13 % v součtu variant 4 a 5). S prvním výrokem se přitom plně ztotožnily tři z deseti dotázaných (30 %), zatímco k druhému se jednoznačně přihlásili jen tři respondenti ze sta. Více než čtvrtina lidí (29 %) zvolila pozici ve středu mezi oběma výroky.

Rozdíly v názorech, zda odpovědnost za sociální zabezpečení leží spíše na státu či jednotlivci, se objevují z hlediska věku, vzdělání, životní úrovně a politické orientace občanů. Občané starší 60 let jsou o něco více přesvědčeni o odpovědnosti státu (častěji volí bezvýhradnou variantu 1), mladí ve věku 20 – 29 let se zase v o něco větší míře kloní k individuální odpovědnosti nebo středové variantě mezi výroky. Podobně lidé s vysokou školou kladou důraz spíše na odpovědnost jednotlivce, lidé se základním vzděláním zase častěji připisují odpovědnost státu. Celkem podle očekávání lidé s dobrou životní úrovní své domácnosti více zdůrazňují roli jedince, se špatnou životní úrovní zase roli státu (zejména se výrazněji kloní k absolutní variantě jedna). Z hlediska politického přesvědčení jsou to příznivci ODS a TOP 09, kteří více akcentují individuální odpovědnost, a sympatizanti ČSSD a zejména KSČM více zdůrazňují zase tu státní (především u KSČM je více bezvýhradných odpovědí 1).

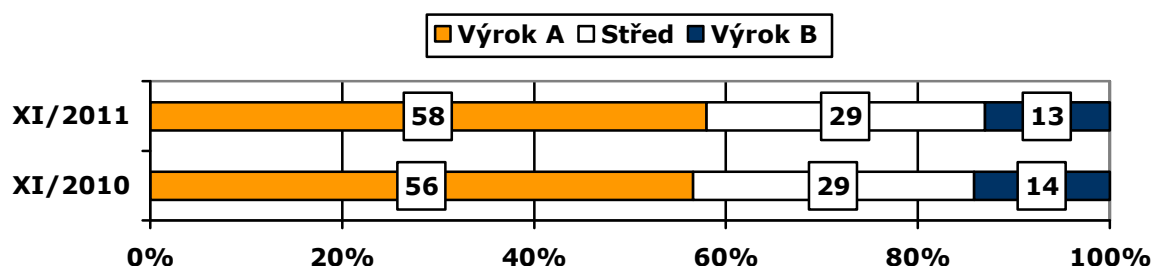
Výsledky u druhé dvojice výroků pak naznačují, že česká veřejnost preferuje spíše adresnost dávek. K výroku, že dávky a služby sociálního systému by měly být určeny pouze potřebným lidem v nouzi, se přiklonila o něco více než polovina respondentů (56 %) a 29 % se s ním plně identifikovalo. Naproti tomu výpověď, že některé dávky, jako porodné či přídavky na děti, které jsou primárně vázány na určitou životní situaci, by měly být vypláceny bez ohledu na rozdíly v příjmech, podpořila necelá čtvrtina občanů (22 %), přičemž 9 % se s ní ztotožnilo zcela. O něco méně než čtvrtina (22 %) lidí se rozhodla pro středovou variantu mezi oběma výroky. V tomto případě se rozdíly v názorech objevily především z hlediska životní úrovně. Občané deklarující špatnou

životní úroveň se totiž častěji kloní k adresnosti dávek a služeb (zejména k bezvýhradné variantě 1).

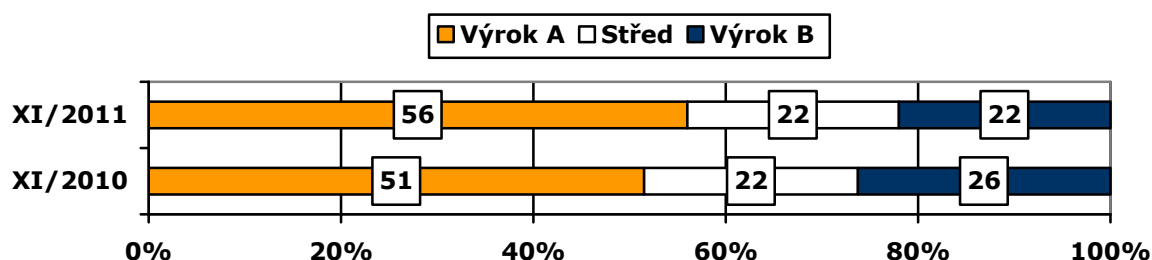
V případě poslední ze zkoumaných dvojic výroků je pak vidět, že občané považují sociální zabezpečení ze strany státu u nás za spíše slabé a cítí potřebu jej posílit, zatímco mínění, že sociální zabezpečení ze strany státu je příliš štědré a že je třeba jej omezit, je menšinové. K prvnímu výroku, že sociální zabezpečení ze strany státu je slabé a že je třeba je posílit, se přiklání o něco více než polovina (56 %) obyvatel, o málo více než čtvrtina se s ním pak plně ztotožňuje. Opačný postoj, že sociální systém je příliš štědrý a je třeba jej omezit, upřednostňuje zhruba desetina (11 %) občanů, přičemž pouze tři respondenti ze sta se k němu hlásí rozhodným způsobem. Necelá třetina (31 %) lidí stojí uprostřed mezi oběma stanovisky.

Rozdíly v názorech na šíři sociálního zabezpečení ze strany státu a potřebu jej posílit či omezit jsou poměrně dost podobné těm u prvního výroku. Objevují se tedy především z hlediska věku, vzdělání, životní úrovně a politického přesvědčení občanů. Občané starší 60 let o něco více pociťují sociální zabezpečení jako slabé s nutností posílit jej. Lidé s vysokoškolským vzděláním si o něco častěji myslí, že je systém štědrý a je potřeba jej omezit, nebo volí střední variantu mezi výroky, naopak lidé s nižším vzděláním (základní, vyučen) se domnívají, že sociální zabezpečení ze strany státu je slabé a je potřeba jej posílit. Výrazné rozdíly v mínění jsou zejména u lidí s různou životní úrovní, kdy ti deklaruující špatnou životní úroveň spíše zastávají názor o slabém sociálním zabezpečení, a ti s dobrou životní úrovní se zase v o něco větší míře kloní někam mezi oba uvedené výroky nebo i o něco častěji než ostatní k tomu, že je systém příliš štědrý. Z hlediska politického přesvědčení jsou to příznivci ODS a TOP 09, kteří se častěji přiklání k výroku o příliš štědrém systému s nutností omezování, nebo ke středové variantě. Naopak sympatizanti ČSSD a zejména KSČM zastávají přesvědčení o slabém systému sociálního zabezpečení a nutnosti posílit jej (zejména u přívrženců KSČM je výraznější podíl v bezvýhradné variantě 1).

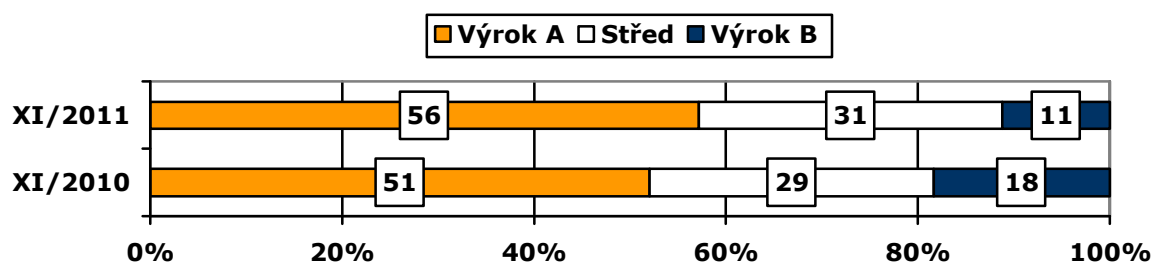
Jak je vidět z časového srovnání (viz grafy 1 – 3), u prvního výroku, tedy zda má za sociální zabezpečení odpovědnost stát či jednotlivec, nedošlo v porovnání s šetřením v předešlém roce k výraznější změně. Co se týče adresnosti a plošnosti dávek, došlo k mírnému posílení přesvědčení směrem k adresnosti vyplácených dávek. U třetího výroku se zase oslabilo mínění o štědrosti sociálního zabezpečení ze strany státu a nutnosti tento systém omezit.

Graf 1. Postoje k výroky o roli občana a státu v sociálním zabezpečení

Pozn.: Podíl výroku A reprezentuje součet podílů respondentů, kteří v šetření zvolili variantu 1 nebo variantu 2, střed představuje podíl varianty 3, podíl výroku B pak zahrnuje odpovědi v kategoriích 4 a 5. Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Graf 2. Postoje k výroky o adresném a plošném vyplácení dávek

Pozn.: Podíl výroku A reprezentuje součet podílů respondentů, kteří v šetření zvolili variantu 1 nebo variantu 2, střed představuje podíl varianty 3, podíl výroku B pak zahrnuje odpovědi v kategoriích 4 a 5. Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Graf 3. Postoje k výroky o slabosti a štedrosti sociálního zabezpečení v ČR

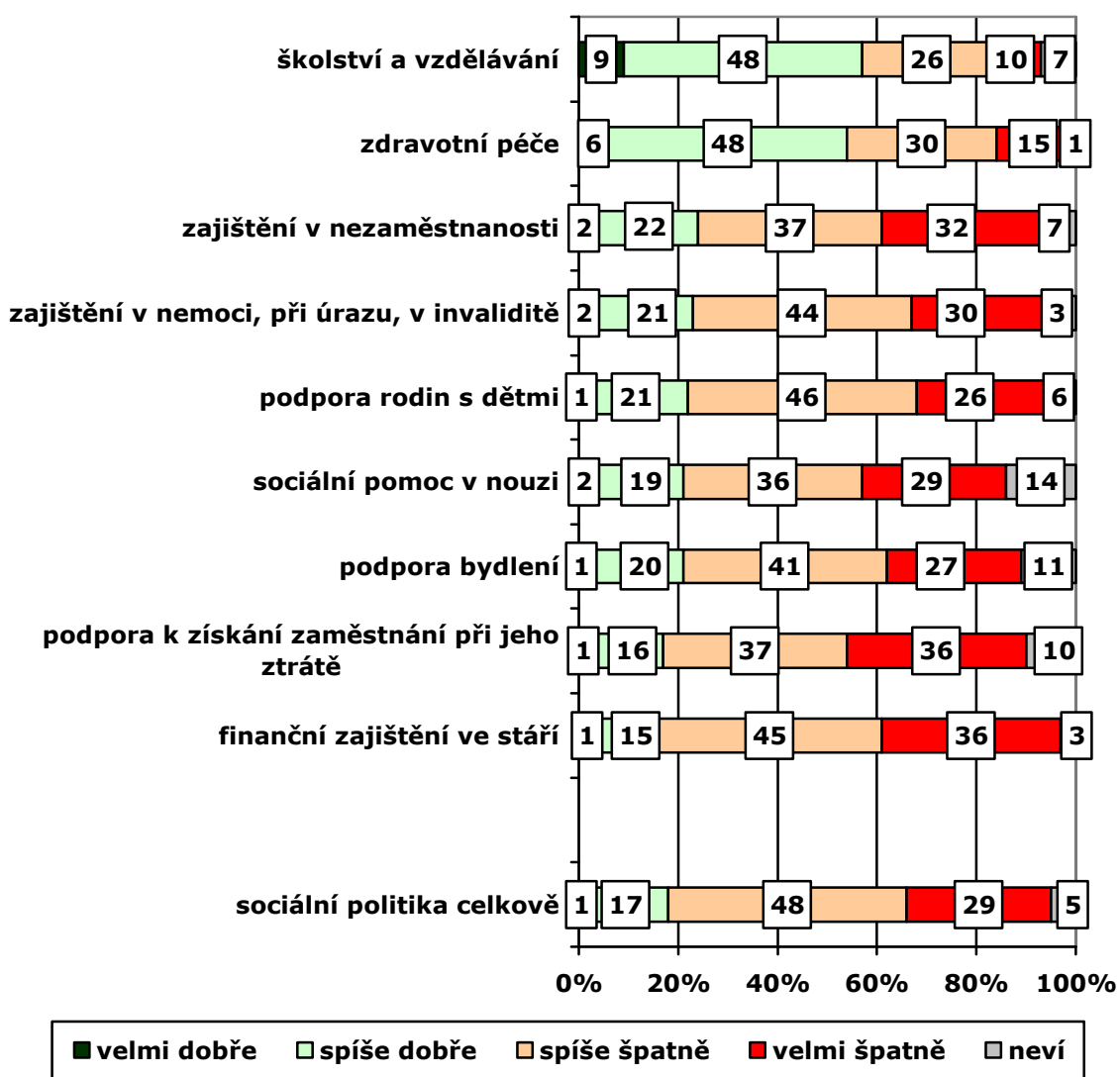
Pozn.: Podíl výroku A reprezentuje součet podílů respondentů, kteří v šetření zvolili variantu 1 nebo variantu 2, střed představuje podíl varianty 3, podíl výroku B pak zahrnuje odpovědi v kategoriích 4 a 5. Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Kromě zkoumání obecných postojů byly v šetření zjišťovány i názory občanů na to, zda jsou v České republice vybrané oblasti sociální politiky zajišťovány dobře či špatně.

Pouze u dvou ze zkoumaných oblastí převládá mínění, že jsou zajišťovány dobře, a to v případě školství a vzdělávání (57 %) a zdravotní péče (54 %). Názory na zbývající jednotlivé části sociální politiky jsou pak v zásadě velmi podobné v podílech kladných a záporných odpovědí. Občané u nich mají pocit spíše špatného zajištění, přičemž podíl

záporných odpovědí dosahuje dvoutřetinových a vyšších podílů, přesvědčení o dobrém zajištění se pohybuje od jedné čtvrtiny k jedné šestině populace. Z vybraných oblastí sociální politiky tak v hodnoceních vyčnívá školství a zdravotní péče,¹ naopak části týkající se sociálního zabezpečení v situacích jako je nezaměstnanost, nemoc a invalidita, rodičovství, nebo finanční zajištění ve stáří jsou vnímány o poznání hůře. Podobně jako na posledně jmenované oblasti je nazíráno i na sociální politiku jako celek, kdy ji necelá pětina (18 %) vnímá jako dobře a zhruba tři čtvrtiny (77 %) jako špatně zajištěnou.

Graf 4. Názory občanů na zajištění vybraných oblastí sociální politiky v ČR²

¹ Toto poměrně dobré mínění o školství a vzdělávání a zdravotní péči koresponduje i s jinými výzkumy CVVM (viz šetření z jiných měsíců o oblasti školství nebo o zdravotní péči).

² Znění otázky: „Jsou podle Vás v České republice následující oblasti zajištěny dobře nebo špatně? a) Finanční zajištění ve stáří, b) zajištění v nemoci, při úrazu, invaliditě, c) zdravotní péče, d) podpora rodin s dětmi, e) zajištění v nezaměstnanosti, f) sociální pomoc v nouzi, g) podpora k získání zaměstnání při jeho ztrátě, h) podpora bydlení, i) školství a vzdělávání, j) sociální politika celkově?“ Varianty odpovědí: velmi dobře, spíše dobře, spíše špatně, velmi špatně.

Názory na zajištění vybraných oblastí se liší podle věku, vzdělání a životní úrovně. Mladí lidé ve věku 15 – 19 let se častěji neumí vyjádřit k zajištění jednotlivých částí sociální politiky, volí odpověď *neví*, což se ovšem netýká oblasti školství a vzdělávání. V této oblasti však zase častěji nezaujímají žádný postoj lidé starší 60 let a je tomu tak i u oblastí podpory rodin s dětmi, zajištění v nezaměstnanosti, podpory k získání zaměstnání, a také u podpory bydlení. Tento o něco větší podíl *neví* se dá vysvětlit tím, že nejmladší a nejstarší věková skupina nejsou na trhu práce, nemají děti ve věku, kdy by měli zkušenost s dávkami a službami pro rodiny, a také většinou nezajišťují své bydlení, proto ne všichni mohou tyto oblasti hodnotit. Občané starší 60 let si také o něco častěji myslí, že zdravotní péče je zajišťována špatně.

Co se týče vzdělání, lidé s vysokou školou mají tendenci hodnotit sociální politiku jako celek i zajištění jednotlivých oblastí lépe (s výjimkou školství). Také lidé s dobrou životní úrovní si ve větší míře myslí, že oblasti jsou zajištěny dobře, lidé deklarující špatnou životní úroveň se výrazně častěji kloní ke špatnému zajištění.